

216 ANSÖKAN TILL UNIVERSITETETS KANSLER 28. VI 1838

HUA, Kanslersämbetets arkiv

Högborne Storfurste, Cesarevitsch och Thronföljare, Kejslerliga Alexanders Universitetets i Finland Höge Cancellor!

10 Hos Eders Kejslerliga Höghet vågar underdånigst jag anhålla om Nådigt tillstånd, att, för min vetenskapliga utbildning, samt för att vinna närmare kännedom om undervisnings-metoderne vid åtskilliga utländska, lägre undervisningsverk, under tvenne års tid, räknad från den 15:de Septem-
ber innevarande år, få besöka åtskilliga orter i Tyskland, Danmark och Sverge.

Framhärdar med djupaste undersåtliga vördnad, trohet och nit,

Högborne Storfurste, Cesarevitsch och
Thronföljare!

Eders Kejslerliga Höghets
allerunderdånigste tjenare
Johan Vilhelm Snellman.

20

Helsingfors d. 28. Junii 1838.

217 C. R. EHRSTRÖM — J. V. SNELLMAN 1838, KONCEPT

Helsingfors Stadsarkiv, Ehrströms släktarkiv

Broder Janne!

30

Vi skulle ej upphöra att vara till för hvaran för det vi upphörde att lefva tillsamman. — Den tröst pennan ger är svag, men den är den enda, och jag griper derefter quasi aq(ua) stridente correptus arundinem.

40

Jag är i Muonioniska, således enligt vår Geografi i Lappmarken, men skulle Du se likasom jag nu dessa bondgårdar häromkring med sina åkrar och ängar kunde Du anse dig vara i hvilken del af Finland som helst. Dock är illusionen snart försvunnen, om vi se litet längre bort och se bergen med sina snöiga toppar. Och hvad kartan är för en svag teckning af hvad den skall föreställa. Du skulle blott en gång ha sett dessa berg, — huru annorlunda skulle ej det enkla ordet *Tunturi* ljuda i dina öron. (Invånarene här skilja emellan waara (wuori) och tunturi; Med det förra ordet beteckna de berg i allmänhet) och enskilda lägre berg, med det senare Fjellar.)

50

Du önskar kanske att veta något om vår resa (P. A:s och min) sedan vi skildes från Eder. Den var i många hänseenden af stort intresse för mig, men kan deremot icke vara detsamma för Dig. Derföre korteligen: Pedrum blef i Åbo, jag åter tillbragte några dagar hos Mamma och Syskon — om de sista i detta lifvet vet Gud allena. Ifrån Kindikala reste vi Pingstdagen, gjorde ett litet uppehåll i B(örne)borg, ett D:o i Nerpes och skildes på Toby under förhoppning att ännu träffas i G(aml)Carleby el(ler) Brahestad, (ett hopp som dock ej gick i fullbordan.) Från Toby reste P. till Vasa, jag österut först till Storkyro, hvarest mina många kusiner på ett ganska låfvärdt sätt sörjt för släktens, förökelse; vidare till Lappajervi, hvarest jag i stället för att träffa M. Castren erhöll bref med den underättelse att han anträdt resan norrut. Derpå reste jag till Lindulax och litet

längre österut till Kotkaniemi på stranden af Kivijervi, för att besöka Cedervaller i Wiitasaari, men måste afstå från den planen, emedan bönderna hotade mig med att få ligga en vecka och derutöfver *bördlöst*, hvilket de spådde af de underbara tecken, som den 9:de (?) om aftonen syntes kringom Solen. Jag lät skrämma mig, emedan jag hade kort om tid, och kuskade af norrut gen(om) Perho, o. s. v. på en ytterst ussel väg, Kaustby, der jag tillbragte en natt och en bit af dagen hos Reuterwall, och Kronoby, hvarest jag helgade några timmar af en skön natt åt barndoms minnen och besökte Pappas graf. Morg(om)d(agen) ankom jag till G(aml)a-Carleby. Här måste jag göra någon halt af 2:ne skäl: det ena gåfvo mig g(am)la bekanta, och det andra P. A., som jag gerna ville invänta. Gubbarna gjorde sitt bästa för att komma mig att glömma resans besvärligheter, och jag har efteråt med synnerligt nöje beundrat ||ihågkommit såväl dem, som|| min raskhet att ej stupa under så många klingor. — P. A. kom icke och jag reste vidare.

(Helsingfors Morgonblad n:o 84, 8. XI 1838.)

Ruskigt var mitt inträde i Uleåborgs Län. En så skarp öfvergång från ett klimat till ett annat, har jag ännu ej erfarit, icke en gång, då jag passerade polarcirkeln. Äfven folket i Kalajoki (första Socken af Länet) var fruset och nedslaget. Jag visste ej i början, hvadan den genomträngande kalla vinden kom, men såg snart — hafsstranden full af hvita ismassor, — hinc illae lacrymae! De stodo der så dimmiga, så spöklika, som någonsin en vålnad ur Ossians hemland.

Kalla rysningar beledsagade denna upptäckt, voro de af kölden, voro de af föreställningen om hvad som väntade mig ytterligare åt nordn. Den 20 Juni¹ befann jag mig i medelpunkten af Kemi, den märkeligaste ort här uppe. Jag såg i det vackraste landskap Kemi stora elf, och Kemi Sockens 3:ne Kyrkor, af hvilka 2:ne i ruin. Den ena utgör ett utmärkt vackert tvilling-par med den, som för det n. v. begagnas. — *Ne avaris laedatur manibus!* Denna vackra punkt heter Kallinkangas; åsen sträcker sig vesterut v. p. en mil, och vid dess slut såg jag tre, fyra torn jemte en mängd höga byggnader tillkännage grannskapet af en betydligare ort. Anblicken af det yttersta Thules hufvudstad är verkligen imponant; en timme derefter höll jag mitt intåg i Torneå.

Med ett salto mortale den byn förbi. Den 23 Juni kl. 1/2 12 syntes ett litet sällskap bestående af Pastorn D., Magister C., Candidaten B., och V. en ung Tysk, samt undertecknad klättra uppföre Aavasaxa. — Men, jag spar Dig uppklätrandet. Du må hellre gå med förbundna ögon och först deruppe låta bindeln falla. — — — Sällskapet var brokigt. Några af ortens Herrar och Fruntimmer, hvilka sågo ut såsom hade de tänkt: Den som vore väl hemma och i sängen! — En Holländsk Prof:r Akkersdyk, ditkommen, för att justera sitt ur. — En skara gnällande antakaa lantti! — Och slutligen en hop karlar och qvinnor, lägrade kring en stor eldsbrasa. — Sedan de förstnämnda dragit dädan, och vi köpt oss fred af de senare, sällade vi oss till de sistnämde, och nu först visade sig taflan, sådan den borde. Sjelfva localn deruppe har ingenting vackert; omgifningen så mycket mera. Torneå stora elf och Tängeljoki, som just vid bergets fot förena sig, deras stränder prydda med vackra byar och gårdar, samt tvenne kyrkor, Matarängi å Svenska, Alkula å Finska sidan, och horisonten begränsad af höga berg — sådant är det namnkunniga bergets omgifning. Tänk Dig vårt lilla sällskap med ett par buteljer i kretsen, de unga karlarne, rullande stenar ut för en ättestupa, flickorna, glammande

¹ innevarande år.

omkring brasan o. s. v., tänk Dig denna tafla, upplyst af en klar midnatts-sol, — och Du har en skuggbild af vår Johanne-natt på Aavasaxa.

Vårt uppbrott var signal till ett allmänt. Trefligt var att se den långa raden, klättrande utför den slingrande bergstigen. De följde oss till stranden och på elfven; flickorna sjöngo sina visor, och, innan vi skiljdes från vårt sällskap, var klockan 4. — Vår Tysk var utom sig. »Herrlich, schön, wunderschön!» voro hans utrop. Allt syntes honom så intressant, så merkwürdig; och då vi åto på gästgifvaregården, stoppade han ett stycke bröd (det var, här å orten vanligt kornbröd) i fickan och sade, att han vid sin hemkomst till Lybeck skulle visa sina vänner, huru man äter i »Lappmarken.»

10

Följande dag åtgick med besök i Alkula kyrka, å berget Luppio — ett märkvärdigt *lusus naturae*, ett verkligt bergsslott med lodräta murar, af rectangulära stenblock hopfogade, trappor, grottor, hvalf, etc. — Vi kunde ej få reda på några traditioner, rörande stället, men då jag under vandringen deruppe frågade en vägvisare: onko tässä haltioita? syntes han bestört och svarade hviskande: »kyllä hän se täällä on haltio!»

Vid Alkula kyrka slutas för närvarande landsvägen och resan fortsattes således med båtar. Elfstränderna, samt träden å desamma buro djupa märken efter isens framfart. Den skall gå fram med en ryslig våldsamhet, och på en del ställen hade vattnet stigit ända till 3 famnar öfver sin nu varande yta. Man har å orten gjort den observation, att floden (Tulva,) iakttar en 20-årig cykel. Så omtalas ännu 1798 års vårflod såsom alldeles förfärlig, likaså den af 1818; nu 1838 var den åter högre än vanligt, dock icke så härjande, som de begge föregående. — Den 25 kl. 11 f. m. observerade vi en märkbar öfvergång i vår omgifning. Höjder och berg försvunno, landet blef lågt, idel kärr och mossar, och på stränderne funno vi växter, hvilka uteslutande tillhöra Lapplands Flora. Skogar funnos här väl, isynnerhet granskog, hvarest yxen ännu alldrig härjat, men de bära

20

30

och ålderdomens stämpel, de stå med skallig hjessa, mossinpelsade och se så mörka, så dystra, så sörjande ut, som stodo de der, för att utmärka sjelfva Skapelsens graf. Man saknar blott det stora korset med sin inscription: »Här hvilar,» man ser dock fragmenter deraf — ser Du dessa hvita massor, känner Du, hvilken kyla de sprida? De voro för en tid sedan hela berg, tillkomna under den långa natten, dagens och ljusets konung har gjort dem till endast klippor. Och orsaken till all denna förändring? — Vi passerade för några ögonblick polarcirkeln.

Således befinna vi oss nu inom Lapplands naturliga gräns. Efter en sådan öfvergång till köldens och nattens rike, väntar man knappt mera tecken till någon odling. Ingenting är angenämare, än att i denna väntan bli bedragen. Jag kan derföre ej underlåta att nämna för Dig tvenne ljuspunkter i detta chaos.

40

Den ena är Direktören E—s hus i Turtola, 12 mil norr om Torneå, ett hus hvilket kunde pryda hvilken del af Finland som helst. Böcker, musikaler, instrumenter m. m. — intet af allt detta, som en finare odling gjort till människans behof, saknades. Döttrarne i huset voro ty värr borta; vi blefvo dock trakterade med musik, och innan vi gingo till sängs, hade vi frånönstren sett midnattssolen, och sett den börja en ny dag.

Den andra ljuspunkten är Kengis Jernbruk, ännu nordligare. Här har culturen för mera än 200 år tillbaka slagit rötter. Det har sina privilegier af Drottning Christina från år 1637 och fortgår ännu med oförsvagade krafter. Det har sin malm från bergen i grannskapet, har fordom producerat äfven koppar och är beläget vid Torneå elf, straxt ofvanom dess förening med Muonio, i en vild, skön nejd. Forssen der är en af de största jag någonsin sett och skall göra ett fall af 72 fot på en sträcka af v. p. 1 000 alnar.

50

(n:o 86, 8.XI 1838)

Men efter jag en gång fört Dig till Lappland, så vill Du väl äfven se en bondgård, v. s. en af våra finska kolonisters, ty Lappar finnas *här* alldeles icke. De äro alla temligen lika, jag skall dock visa Dig en af medelklassen, förer Dig således ej till det efter utseendet rika *Kolari*, (Lappmarkens marknadsplats), hvarest vår middag serverades på postlin och silfver; utan om Du söker upp på Din karta t. ex. Parkajoensuu, der tillbragte vi en natt under resan. — Gården är en kvadrat, på alla fyra sidor kringbyggd, och dessa fyra stugurader innefatta: 1:o boningsrummen, ett stort, rymligt pörte, hvarest man vistas och arbetar om dagen, och ett eller par mindre rum, bestämda för natten om sommarn. Pörtet har vanligen fönster och en stor ugn med skorsten, stundom är det dock ett rökpörte. 2:o En mindre stuga innehållande främmande- och sommar-rum, etc. 3:o och 4:o uthus. — Diverse prydnader, skurna i träd och brokigt målade, äro anbragta kring fönster och dörrar, stundom äfven en blomster-bukett (vanligen af *Trollius europaeus*) hängande i taket eller dylika blommor strödda på golfvet. Dessa prydnader, så obetydliga de än äro, gläda ögat, ty de vittna, att invånarene dock ha någon stund öfrig ifrån tryckande näringsomsorger. Möbleringen i rummen är högst tarflig, men öfver allt, som ej är i dagligt bruk, hvilat snygghet och renlighet, isynnerhet är det trefligt att se gummornas mjölk-kamrar — bunkarne hvita och fina som jungfruskinn, och deras innehåll — jag kan ej tänka derpå, utan att vattnas i munnen. — En främmande sak, som här mötte ögat och påminte om Lappmarken, voro pulkor och ahkior. Renen fyller här hästens plats och den klipparn måste vara en ostyrig best, ty jag såg flere personer, som buro märken efter sina renfärder. Är jag här i vinter, skall jag väl göra deras närmare bekantskap. Nu fingo vi endast se par tre stycken (de öfrige voro i bete på aflägsna ställen). Vi skrämde dem, för att få se dem springa, och det var en fröjd att se deras elastiska rörelser.

Återgå vi nu, efter detta lilla salto i fjellen, till vår by, så skall Du få se huru det resande sällskapet sysselsätter sig. Jag börjar med theol. faculteten — ära den, som ära bör. Pastorn är inbegripen i en andlig förrättning, han upptar en vild pilt i församlingen genom dopet. (Försigtigtvis äro gossens händer fastbundna, på det han ej må rycka presten i kragen). — Der sitter Doctorn, omgifven af en annan flock, utöfvande med mystisk pluraliteten af sällskapet. En af dess alumner sitter med papper och blyertspenna i handen, funderar med gubbarna om Lapin kansa och Lapin rauniot, jatulit, vanha väki och Noidat, och ristar med djupt allvar sina runor på papperet. Den andra kommer med svetten i pannan och håfven i handen, och visar med stor förnöjelse den collect han i dag uppburit, bestående i några exemplar af *Hydroporus figuratus* och andra figurer, som sprattla på nålarna i hans lådor. — — Ett motstycke till dessa campanjer i land voro våra färder uppför forssarna — men om dem en annan gång. Den första och nästan enda forss af någon betydighet vi sågo på vår färd till Muonioniska är Kattilakoski — ett litet karybdis, som säges uppsluka åttar, hvilka komma dess hvirfvel för nära. Alla Torneå elfs forssar äro dock småsaker emot dem, som finnas i Kemi elf, och äfven med dem fick jag i sommar göra bekantskap.

Jag kan ej säga Dig huru godt dessa resor gjort mig. De ha försonat mig med min ställning här uppe i nordnen, hvilket jag fruktar blifvit svårt i Torneå. Jag vet ej hvad denna ort har mot sig; man anser den i allmänhet för vacker; mig förefaller den såsom hvilade himlen (vill säga en molnig himmel) tungt och tryckande deröfver. Då jag först såg den, tänkte jag: tilltar det så norrut, så stöter man snart hufvudet emot. Kanske kommer

10 det deraf, att landet är så oändeligen flackt och har vidt och bredt ej ett enda träd, endast buskar. Jag har under mina resor i Finland sett blott ett enda motstycke och det är S:t Michel. — Så snart man kommer par mil norr om Torneå, så höjer sig landet, (blir couperadt, skogbevuxet, trefligt) och i samma mån äfven himlen. Utsigterne längs elfven likna mycket dem i Tavastland och Savolax, och vore ej det svåra klimatet, så skulle de ha än mera lif än dessa genom sina stora rinnande vatten. — Skulle jag efter behag få välja mig en boning i dessa trakter och derifrån, om ock i ett halmtäckt tjell, skrefve Eder till, så skulle jag med Ovidii ord säga till mitt bref: Parve, nec invideo, sine me liber ibis in urbem; nu deremot —
— men vänta, jag har ännu ej sett Torneå på alla sidor, lifvet icke heller.

218 ANSÖKAN TILL UNIVERSITETET 29.XI 1838

HUA, Centralförvaltningens arkiv

20 Magnifice Herr Rector
så ock
Amplissimum Consistorium Academicum!

Hos Eders Magnificence och Amplissimum Consistorium Academicum får jag ödmjukast anhålla om gunstigt förord i afseende å härhos, bifogade, till Hans Kejslerliga Höghet Universitetets Höge Cancellor och Hans Excellence, Tjenstförrättande Vice-Cancellor ingifna, särskilda underdåniga och ödmjuka ansökningar.

Med djupaste vördnad har jag äran framhärda

30 Eders Magnificences
så ock
Amplissimi Consistorii Academici
ödmjukaste tjenare
Joh. Vilh. Snellman.

219 ANSÖKAN TILL UNIVERSITETETS KANSLER 4.XII 1838

HUA, Kanslersämbetets arkiv

40 Högorne Storfurste, Cesarevitsch och
Thronföljare, Kejslerliga Alexanders
Universitetets i Finland Höge Cancellor!

Hos Eders Kejslerliga Höghet vågar allerunderdånigst jag bönfälla om Nådigt tillstånd, att för, min vetenskapliga förkofran, under tvenne års tid, få uppehålla mig uti Sverige, Danmark och Tyskland;

Med djupaste vördnad, trohet och nit framhärda,

50 Högorne Storfurste, Cesarevitsch och
Thronföljare!
Eders Kejslerliga Höghets
allerunderdånigste tjenare
Joh. Vilh. Snellman